อำนาจพิจารณาคดีอาญาของศาลชำนัญพิเศษ : ศึกษาศาลแรงงาน

Criminal Jurisdiction of Specialized Courts : A study of The Labour Court

สิริหทัย จิตรพัฒนากุล
คณะนิติศาสตร์ โทมัส อไควนัส มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
592/3 รามคำแหง 24 หัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

Sirihathai Chitphattnankul
Thomas Aquinas School of Law Assumption University of Thailand
592/3 Ramkhamheang 24 Huamak Bangkapi Bangkok 10240
Email: sirihathai.c@gmail.com
(Received: 29 September 2025: Revised: 14 October 2025: Accepted: 29 October 2025)

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนพิจารณาคดีอาญาของศาลแรงงาน (2) วิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงานของประเทศไทยกับประเทศอิสราเอล ประเทศเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส และประเทศไนจีเรีย (3) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงาน และ (4) เสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าว วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากหลักกฎหมาย ตำรา งานวิจัย และบทความทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศ

การศึกษาพบว่ากฎหมายไทยไม่เปิดช่องให้ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาคดีอาญา และระบบไต่สวนที่ใช้อยู่ในศาลแรงงานไม่เหมาะสมกับการพิจารณาคดีอาญา ขณะที่บางประเทศ เช่น ประเทศอิสราเอลและประเทศไนจีเรีย กำหนดให้ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาคดีอาญา ส่วนประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบไต่สวนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมาย โดยเพิ่มให้ศาลแรงงานมีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาที่เกี่ยวกับข้อพิพาทแรงงาน และให้สามารถเลือกใช้ทั้งระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว ความเป็นธรรม และการคุ้มครองสิทธิของคู่ความได้อย่างมีประสิทธิผล

คำสำคัญ : อำนาจพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงาน

Abstract

This thesis has four main objectives: (1) study theoretical concepts related to the criminal procedure in labour courts: (2) comparatively analyze the criminal proceedings in the labour courts of Thailand, Israel, Germany, France, and Nigeria: (3) examine problems concerning the adjudication of criminal cases in labour courts: and (4) propose recommendations for improving relevant laws. This research employs a documentary method, based on the study of legal principles, textbooks, research works, and academic articles both domestically and internationally.

The study finds that Thai law does not empower labour courts to adjudicate criminal cases, and that the inquisitorial system currently applied in labour courts is unsuitable for criminal proceedings. In contrast, certain countries such as Israel and Nigeria expressly grant their labour courts jurisdiction over criminal matters, while Germany and France effectively employ the inquisitorial system. Therefore, the researcher proposes amending the law to grant the labour courts jurisdiction over criminal cases arising from labour disputes, and to allow the use of both inquisitorial and adversarial systems.

Keywords : Criminal Jurisdiction of the Labour Court

บทนำ

ศาลชำนัญพิเศษ คือ ศาลที่จัดตั้งโดยกฎหมายเฉพาะเพื่อรองรับคดีที่มีลักษณะเฉพาะหรือจำเป็นต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของผู้พิพากษา ในระบบศาลไทย ศาลแรงงานเป็นหนึ่งในศาลชำนัญพิเศษที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 เพื่อพิจารณาข้อพิพาทแรงงานในทางแพ่งเป็นหลักโดยมาตรา 8[1] แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวบัญญัติว่า “ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) คดีพิพาทเกี่ยวด้วยสิทธิหรือหน้าที่ตามสัญญาจ้างแรงงาน หรือตามข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง

(2) คดีพิพาทเกี่ยวด้วยสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม หรือกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน

---

[1] มาตรา 8, *พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522.*

(3) กรณีที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ หรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์

(4) คดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ของคณะกรรมการแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ของคณะกรรมการอุทธรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมหรือของคณะกรรมการกองทุนเงินทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน

(5) คดีอันเกิดแต่มูลละเมิดระหว่างนายจ้างและลูกจ้างสืบเนื่องจากข้อพิพาทแรงงานหรือเกี่ยวกับการทำงานตามสัญญาจ้างแรงงาน ทั้งนี้ ให้รวมถึงมูลละเมิดระหว่างลูกจ้างกับ ลูกจ้างที่เกิดจากการทำงานในทางการที่จ้างด้วย

(6) ข้อพิพาทแรงงานที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานขอให้ศาลแรงงานชี้ขาดตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน

(7) คดีที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลแรงงาน

คดีตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม หรือกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน บัญญัติให้ร้องเรียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้จะดำเนินการในศาลแรงงานได้ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้แล้ว”

กระบวนพิจารณาคดีของศาลแรงงานเป็นแบบไตรภาคี โดยศาลมีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริงทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย อย่างไรก็ดี ความผิดตามกฎหมายแรงงานบางกรณีมีมิติทางอาญาปะปนอยู่ จึงเกิดแนวคิดให้ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแรงงาน[2] โดยแนวความคิดดังกล่าว ได้มีการแพร่หลายอยู่ในประเทศต่าง ๆ เช่น ในประเทศอิสราเอล ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาบางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดกฎหมายแรงงานโดยอาศัย Labour Courts Law 1969 ซึ่งบัญญัติให้ศาลแรงงานมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีอาญา โดยใช้ระบบไต่สวนกับระบบกล่าวหาแบบผสมผสาน อีกทั้งยังมีการกำหนดบทลงโทษทางอาญาไว้ในกฎหมายแรงงานด้วย ส่วนในประเทศไนจีเรีย อาศัยอำนาจตาม Constitution of the Federal Republic of Nigeria, 1999 (as altered by the Third Alteration Act, 2010) ที่กำหนดให้

[2] มาลี พฤกษศาสตร์, *ปัญหาและแนวทางการปรับปรุงการดำเนินคดีแรงงาน* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544) 16 - 24.

ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาคดีอาญารวมถึงมีการกำหนดโทษทางอาญาไว้เช่นเดียวกัน แต่ระบบการพิจารณาคดีของประเทศไนจีเรียจะเป็นระบบกล่าวหา ในส่วนของประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสนั้น มิได้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจศาลแรงงานพิจารณาคดีอาญา แต่ระบบของการพิจารณาคดีอาญาทั้งสองประเทศดังกล่าวนี้ใช้ระบบไต่สวนเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีแรงงานของศาลแรงงานประเทศไทย ดังนั้นหากเพิ่มบทบัญญัติให้ศาลแรงงานประเทศไทยมีอำนาจพิจารณาคดีอาญา อาจเลือกใช้ได้ 3 รูปแบบ คือ (1) แบบระบบผสมผสานตามประเทศอิสราเอล (2) แบบระบบไต่สวนเต็มรูปแบบตามประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส และ (3) แบบระบบกล่าวหาตามประเทศไนจีเรีย อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

ประการแรก ปัญหาเขตอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงานปัจจุบัน[3] ตามมาตรา 33[4] แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ที่กำหนดให้ฟ้องคดีแรงงาน ณ ที่ที่มูลคดีเกิด

ประการที่สอง ปัญหาการกำหนดประเภทความผิดในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแรงงาน[5] กล่าวคือตามมาตรา 8[6] แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ไม่มีตัวบทกฎหมายที่กำหนดประเภทคดีอาญา แต่พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541[7] หมวด 16 มาตรา 144 ถึงมาตรา 159 ได้กำหนดบทกำหนดโทษไว้ ทำให้ศาลแรงงานต้องรับพิจารณาพิพากษาคดีเป็นจำนวนที่มากเกินจำเป็น และไม่ได้พิจารณาคดีที่เป็นคดีแรงงานโดยเนื้อแท้ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความรวดเร็วแห่งคดี

ประการที่สาม ปัญหาความขัดแย้งของระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในศาลแรงงาน[8] กล่าวคือ[9]จากมาตรา 45[10] แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 กำหนดให้ใช้ระบบไต่สวน ซึ่งใช้ในการพิจารณาคดีแพ่ง หากศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาควรใช้ระบบการพิจารณาแบบใด เนื่องจากระบบวิธีพิจารณาคดีมีสองระบบ คือ แบบระบบกล่าวหาและแบบระบบไต่สวนซึ่งมีแนวความคิดที่แตกต่างกัน เพราะระบบกล่าวหาเป็นระบบของคอมมอนลอว์

---

[3] จรรยา แตงมณี, *อำนาจในการพิจารณาคดีของศาลแรงงาน* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2548) 61 - 84.

[4] มาตรา 33, *พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522.*

[5] นพดล ทัดระเบียบ, "*ปัญหาการดำเนินอาญานายจ้างตามมาตรา 124/1 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541*" (2560) 1:2 *วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น 73*, 73 - 90.

[6] มาตรา 8, *พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522.*

[7] *พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551).*

[8] ต่อพงศ์ กิตติยาพงศ์, *การพัฒนากระบวนวิธีพิจารณาคดีแรงงานในระบบไต่สวน* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557) 230 - 231.

[9] เกษมสันต์ วิลาวรรณ, *คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองแรงงาน* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2568) 19 - 174.

[10] มาตรา 45, *พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522.*

(Common Law)ที่ให้คู่ความพิสูจน์ข้อเท็จจริงในขณะที่ระบบไต่สวนเป็นระบบของซิวิลล์ลอว์ (Civil Law) ที่ให้ศาลสามารถแสวงหาพยานหลักฐานได้เอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนพิจารณาคดีอาญาของศาลแรงงาน

2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงานของประเทศไทยกับประเทศอิสราเอล ประเทศเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส และประเทศไนจีเรีย

3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงาน

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษ ได้แก่ ทฤษฎีการแบ่งงานตามความชำนาญ (Division of Labor Theory)[11] ทฤษฎีความยุติธรรมเชิงเนื้อหา (Substantive Justice Theory)[12] ทฤษฎีการเข้าถึงความยุติธรรม (Access to Justice Theory)[13] และทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights Protection Theory)[14] เพื่อนำไปศึกษาประเด็นปัญหาเขตอำนาจพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงานปัจจุบัน

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนพิจารณาคดีอาญา[15] โดยกระบวนการพิจารณามีลักษณะเฉพาะเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและรักษาผลประโยชน์สาธารณะ ตั้งแต่การสอบสวน การฟ้องร้องการพิจารณา และการพิพากษา เช่น ความผิดที่กระทบต่อบุคคล ความผิดที่กระทบต่อสังคม และความผิดที่กระทบต่อรัฐ

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาศัยทฤษฎีสำคัญ[16] ได้แก่ ทฤษฎีนิติธรรม (Rule of Law)[17] ที่กำหนดให้การใช้อำนาจของรัฐ[18]

---

[11] Émile Durkheim, *The Division of Labor in Society* (New York: Free Press, 1984) 35–40.

[12] Aristotle, *Nicomachean Ethics*, Book V (Oxford: Oxford University Press, 1998) 113–120.

[13] Mauro Cappelletti and Bryant Garth, *Access to Justice: A World Survey* (Milan: Giuffrè, 1978) 6–8.

[14] *Convention on the Rights of the Child* (1989), *Convention No. 87 on Freedom of Association and Protection of the Right to Organise* (1948).

[15] มาตรา 1, *พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543.*

[16] โชติวัฒน์ เหลืองประเสริฐ, *ศาลแรงงานกับหลักนิติธรรม* (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ, 2563) 1- 14.

[17] A.V. Dicey, *Introduction to the Study of the Law of the Constitution* (London: Macmillan, 1959) 110.

[18] ธานินทร์ กรัยวิเชียร, *หลักนิติธรรมในระบอบประชาธิปไตย* (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2557) 3 - 4.

อยู่ภายใต้กฎหมาย ทฤษฎีสิทธิมนุษยชน (Human Rights Theory) ที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาและจำเลย และทฤษฎีสมดุลแห่งสิทธิ (Balancing of Rights Theory) ซึ่งมุ่งรักษาความสมดุลระหว่างสิทธิของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายกับสิทธิส่วนบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา เพื่อนำไปศึกษาประเด็นปัญหากำหนดประเภทความผิดในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแรงงาน รวมถึงปัญหาความขัดแย้งของระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในศาลแรงงาน

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนพิจารณาคดีแรงงาน คดีแรงงานเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง หรือเกี่ยวเนื่องกับสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายแรงงาน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไป กระบวนการพิจารณาคดีแรงงานใช้ระบบไต่สวน โดยศาลมีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงมากกว่าการปล่อยให้คู่ความต่อสู้กันเอง นอกจากนี้ยังมีการจำแนกประเภทคดีแรงงานตามลักษณะข้อพิพาท เช่น คดีพิพาทเกี่ยวกับการเลิกจ้าง คดีเรียกร้องสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายแรงงาน หรือคดีเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงาน เมื่อพิจารณาถึงคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน อาจแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท เช่น ความผิดของนายจ้างที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายแรงงาน ความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ หรือความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานบังคับ ดังนี้กระบวนการพิจารณาในกรณีนี้ควรดำเนินไปตามระบบกฎหมายใดซึ่งมีอยู่ 2 ระบบ ได้แก่ ระบบกล่าวหา(Adversarial System) ที่กำหนดให้คู่ความเป็นผู้ดำเนินการสืบพยานหลักฐานโดยมีศาลเป็นผู้ตัดสินและระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ที่กำหนดให้ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริง

ระเบียบวิธีวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาตัวบทกฎหมาย คำพิพากษา ตำรา บทความทางวิชาการ และเอกสารวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมถึงใช้วิธีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบกฎหมาย (Comparative Legal Research) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ระบบและเนื้อหาแห่งกฎหมายแรงงานของต่างประเทศตามกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา แล้วนำผลการศึกษาเชิงวิเคราะห์มาเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาอำนาจพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงาน พบว่า ศาลแรงงานของประเทศไทยมีบทบาทหน้าที่หลักในการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานเฉพาะในทางแพ่งเท่านั้น ดังนั้น จากการพิจารณาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 จึงพบปัญหาดังนี้

ปัญหาอำนาจพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงานในประเทศไทย

มาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดเขตอำนาจเฉพาะมูลคดีในทางแพ่งแรงงาน โดยไม่กล่าวถึงมูลคดีอาญาที่อยู่ในคดีแรงงาน จึงทำให้เกิดปัญหาว่าคดีอาญาที่เกี่ยวเนื่องกับข้อพิพาทแรงงานจะอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลใด รวมถึงในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดไว้เพียงคำนิยามคำว่า ศาลแรงงาน ศาลอุทธรณ์ชำนัญพิเศษ โดยพิจารณาประกอบมาตรา 8 ซึ่งเป็นบทกฎหมายที่กำหนดเพียงข้อพิพาทในส่วนคดีแพ่งเท่านั้น ยังไม่มีการกำหนดคำนิยามของคดีอาญาที่อยู่ในคดีแรงงานเอาไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ที่กำหนดไว้เพียงคำนิยามคำว่าศาลแรงงาน ศาลอุทธรณ์ชำนัญพิเศษ ทำให้เกิดความสับสนเรื่องเขตอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาแรงงาน

เมื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศ พบว่า ประเทศไนจีเรียให้อำนาจศาลแรงงาน (NICN) มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจไว้โดยเฉพาะตามมาตรา 254C(5) โดยนำกฎหมายอาญาทั่วไป (Criminal Code, Penal Code, ACJA) มาบังคับใช้ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดเขตอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาเฉพาะเรื่อง อีกทั้ง ในประเทศอิสราเอล ศาลแรงงานมีเขตอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในคดีแรงงานบางประเภท โดย Labour Courts Law 1969 กำหนดอำนาจในการพิจารณาความผิดตามกฎหมายแรงงานและประกันสังคมไว้ ในขณะที่ประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี ศาลแรงงานมีเขตอำนาจเฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น คดีแรงงานอาญายังคงถูกดำเนินกระบวนพิจารณาคดีภายใต้ศาลอาญา รวมถึงศาลแรงงานของประเทศไนจีเรีย (NICN) ได้กำหนดเรื่องการบังคับใช้วิธีพิจารณาความอาญาโดยอนุโลมไว้ กล่าวคือ เมื่อมีคดีอาญาที่เกิดจากข้อพิพาทแรงงานในการพิจารณาประเภทนี้ ต้องใช้ Criminal Procedure Act / Criminal Procedure Code / ACJA 2015 โดยอนุโลม

ปัญหากำหนดประเภทความผิดในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแรงงาน

ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ได้กำหนดให้ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีแรงงานซึ่งเกิดจากข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ หรือการปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน อันเป็นลักษณะของความผิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนข้อกำหนดของรัฐเพื่อจัดระเบียบแรงงานและคุ้มครองสิทธิของลูกจ้าง ซึ่งมีลักษณะเป็น mala prohibita กล่าวคือ เป็นการกระทำที่ไม่ผิดศีลธรรมโดยสภาพ แต่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและความเป็นธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง นอกจากนี้ มาตรา 124/1 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ยังสะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งเน้นการป้องกันและลงโทษการกระทำที่ไม่เป็นธรรมต่อลูกจ้าง อันเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความเป็นธรรมทางแรงงาน และคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ของผู้ใช้แรงงาน หากศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการละเมิดสิทธิแรงงานดังกล่าว ก็จะเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางแรงงานให้ครบถ้วนและสอดคล้องกับแนวทางของต่างประเทศที่ให้ศาลแรงงานมีอำนาจครอบคลุมทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาในเรื่องที่เกี่ยวกับแรงงานโดยเฉพาะ

เมื่อศึกษาประเภทของคดีอาญาแรงงานของต่างประเทศ พบว่า ประเทศไนจีเรีย กำหนดให้ศาลแรงงานมีอำนาจตาม Labour Act, Factories Act, Trade Unions Act, Employees Compensation Act 2010 มีลักษณะความผิด เช่น การฝ่าฝืนมาตรฐานความปลอดภัย การไม่จ่ายค่าชดเชย การฝ่าฝืนข้อบังคับสหภาพแรงงานเป็นต้น ซึ่งจัดเป็น mala prohibita ที่เป็นความผิดเพราะกฎหมายแรงงานหรือสวัสดิการแรงงานกำหนดไว้

ศาลแรงงานในประเทศอิสราเอล มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาบางประเภท เช่น การฝ่าฝืนกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่นายจ้างต้องจ่ายให้ลูกจ้างตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยจะปรับขึ้นเป็นระยะตามค่าครองชีพการจัดตั้งระบบประกันสังคมของประเทศอิสราเอล โดยบังคับให้นายจ้างและลูกจ้างส่งเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม เป็นต้น ซึ่งจัดเป็น mala prohibita ที่เป็นความผิดเพราะที่กฎหมายบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองแรงงาน

ปัญหาความขัดแย้งของระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแรงงาน

จากการพิจารณาวิธีพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแรงงาน ตามมาตรา 45 มาตรา 46 และมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 กำหนดว่าระบบการพิจารณาของศาลแรงงานไทยเป็นแบบไต่สวน (Inquisitorial system) โดยมีองค์คณะผู้พิพากษาแบบไตรภาคี ซึ่งเหมาะสมกับลักษณะคดีแรงงาน เนื่องจากคู่ความมีความไม่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อจะนำคดีอาญามาอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาในศาลแรงงาน ปัญหาคือกฎหมายอาญาทั่วไปจะใช้ระบบกล่าวหา(Adversarial system) หากไม่มีการกำหนดชัดเจนว่าศาลแรงงานจะใช้อำนาจพิจารณาคดีอาญาภายใต้ระบบไต่สวน อีกทั้ง มาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดเพียงว่าให้นำบทบัญญัติแห่งวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลม แต่ไม่ได้กล่าวถึงวิธีพิจารณาความอาญา ส่งผลให้เมื่อเกิดคดีอาญาแรงงานต้องกลับไปใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะพิเศษของคดีแรงงานย่อมก่อให้เกิดความสับสนและอาจทำให้สิทธิจำเลยเสียเปรียบได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจากกฎหมายไทยและต่างประเทศจึงได้ความว่า ประเทศไทยใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีในศาลแรงงานไทย โดยศาลมีบทบาทค้นหาความจริงด้วยตนเอง เช่น การเรียกพยานหลักฐานมาได้เอง

ศาลแรงงานในประเทศไนจีเรีย (National Industrial Court of Nigeria – NICN) ใช้ระบบกล่าวหา เพราะประเทศไนจีเรียเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ โดยใช้อำนาจพิจารณาคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 254C(5) และใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั่วไป เช่น Criminal Procedure Act, Criminal Procedure Code, ACJA 2015 อันเป็นการใช้ระบบกล่าวหา เนื่องจากประเทศไนจีเรียเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์

ศาลแรงงานในประเทศอิสราเอล ใช้ระบบแบบผสม (Mixed system) กล่าวคือ ระบบผสมผสานระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ในคดีแพ่งศาลแรงงานใช้ระบบไต่สวน (inquisitorial) ผู้พิพากษามีบทบาทในการสอบถามและควบคุมกระบวนการพิจารณาคดี เพื่อช่วยลูกจ้างที่อาจเสียเปรียบ แต่ส่วน/ในการพิจารณาคดีอาญาแรงงานใช้ระบบกล่าวหา

ศาลแรงงานในประเทศฝรั่งเศส โดยประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ระบบการพิจารณาคดีอาญาโดยทั่วไปเป็นการใช้ระบบไต่สวน ศาลและผู้พิพากษามีบทบาทค้นหาความจริงอย่างไรก็ตาม ศาลแรงงาน (Conseil de prud'hommes) ไม่มีเขตอำนาจคดีอาญาที่เป็นความผิดแรงงานโดยตรง ต้องไปพิจารณาที่ศาลอาญาทั่วไป เพราะยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาแรงงาน

ศาลแรงงานในประเทศเยอรมนี ใช้ระบบไต่สวน ซึ่งประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์เหมือนฝรั่งเศส กระบวนการพิจารณาคดีอาญาจะใช้ระบบไต่สวนเป็นหลัก โดยยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาแรงงานเช่นเดียวกันกับประเทศฝรั่งเศส

ข้อเสนอแนะ

เสนอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ได้แก่

(1) เพิ่มบทนิยามคดีแรงงาน ตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงานพ.ศ. 2522 โดยการเพิ่มเติมบทนิยามคำว่า "คดีแรงงาน หมายความว่า คดีแพ่งและคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแรงงาน" โดยเพิ่มเติมระหว่างบทนิยามคำว่า ศาลแรงงาน และคำว่าศาลอุทธรณ์ชำนัญพิเศษ

(2) กำหนดประเภทความผิดคดีอาญาไว้ในมาตรา 8/1 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 โดยเพิ่มเติม มาตรา 8/1 ต่อท้ายมาตรา 8 เป็นการกำหนดประเภทความผิดในคดีอาญาที่มีลักษณะความผิดเมื่อฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กล่าวคือ "ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน"

(3) กำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีอาญาในศาลแรงงาน โดยเพิ่มเติมถ้อยคำในมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 โดยเพิ่มเติมคำว่า “ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับแก่การดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลแรงงานเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัตินี้โดยอนุโลม”

บรรณานุกรม

เกษมสันต์ วิลาวรรณ, *คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองแรงงาน* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, พิมพ์ล่าสุด 2568).

จรรยา แตงมณี, *อำนาจในการพิจารณาคดีของศาลแรงงาน* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2548).

โชติวัฒน์ เหลืองประเสริฐ, *ศาลแรงงานกับหลักนิติธรรม* (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ, 2563).

ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, *การพัฒนากระบวนวิธีพิจารณาคดีแรงงานในระบบไต่สวน* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557).

ธานินทร์ กรัยวิเชียร, *หลักนิติธรรมในระบอบประชาธิปไตย* (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2557).

นพดล ทัดระเบียบ, "ปัญหาการดำเนินอาญานายจ้างตามมาตรา 124/1 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541" (2560) 1:2 *วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น*.

มาลี พฤกษศาสตร์, *ปัญหาและแนวทางการปรับปรุงการดำเนินคดีแรงงาน* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544).

Aristotle, *Nicomachean Ethics* (Oxford: Oxford University Press, 1998).

A.V. Dicey, *Introduction to the Study of the Law of the Constitution* (London: Macmillan, 1959).

Émile Durkheim, *The Division of Labor in Society* (New York: Free Press, 1984).

Mauro Cappelletti and Bryant Garth, *Access to Justice: A World Survey* (Milan: Giuffrè, 1978).

